

СПІВРОБІТНИЦТВО ВИРОБНИЦТВА ТА ВНЗ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ – ВИЗНАЧАЛЬНА РИСА ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Юрій МОСКАЛЬ

заступник директора НДЦ "Економіка вищої освіти"
Тернопільського національного економічного університету,
заступник головного редактора журналу "Психологія і суспільство"
Copyright © 2007

*В умовах жорсткої конкуренції на ринку праці найдосвідченіші і найбільш кваліфіковані кадри мають переваги при отриманні високооплачуваної роботи. Тому багато фірм, аби втримати перспективних працівників та задля подальшого кар'єрного зростання, пропонують їм перекваліфікуватися.**

Корпоративні центри підготовки кадрів часто не можуть справитися з цим, тому компанії вступають в альянс з провідними місцевими навчальними закладами. Приміром, нідерландські компанії беруть активну участь у складанні навчальних планів Академії РАБО, велика частка яких відводиться темам, що мають найбільший інтерес для корпорації, яка їх фінансує. При цьому виграють усі: студентам гарантовано роботу, компанія одержує кваліфікованого фахівця, навчальний заклад – додаткове джерело доходу. В Нідерландах (де 90% усіх студентів суміщають навчання з роботою на підприємствах) виходять з того, що навчання за повною академічною програмою недостатньо ефективне: воно надто дороге для держави і вимагає високого навантаження студентів (40 годин лекцій і семінарів щотижня).

Кошти корпорацій шоразу частіше стають найважливішим джерелом фінансування вищої освіти (сучасне устаткування, субсидії на фінансування спільних проєктів, індивідуальні стипендії). Вони виділяються під конкретні навчальні і дослідницькі програми, технологічні розробки. У багатьох університетах створюються наукові підрозділи, які функціонують на правах філіалів корпорації. Залученим викладачам і студентам виплачується додаткова заробітна платня. У цих же лабораторіях проводяться і навчальні заняття. Приміром, ще в 60-і роки минулого століття Кембріджський університет (Велика Британія) встановив тісні зв'язки з бізнесом, що дозволило залучити значні засоби на підготовку фахівців і проведення наукових досліджень.

*Дослідження здійснене в рамках колективної теми "Економіка та управління інноваційними процесами у вищому навчальному закладі", затвердженої УкрІНТЕІ (державний реєстраційний номер 0106 У 000514) 10.01.2006 (Шифр: НДЦ-11-06-"К").

Змічка університетської професури і реального бізнесу вигідна у першу чергу тим, що участь у проєктах, які фінансуються промисловістю, сприяє підвищенню кваліфікації викладачів, котрі отримують практичні знання про виробництво. По-друге, відбувається обмін знаннями і досвідом між ученими, зайнятими в корпоративних дослідницьких центрах, і викладачами ВНЗ. По-третє, багато співробітників корпорацій беруть безпосередню участь у навчальному процесі – читають лекції, проводять семінарські і практичні заняття.

Уряди західних країн всіляко заохочують розвиток цих зв'язків, які позитивно впливають на конкурентоспроможність національних економік. Головну увагу вони приділяють координації всіх ланок освітньої системи, вкрай потрібної у процесі розробки національної політики у сфері людських ресурсів, створення інтелектуального капіталу країни.

Нескороминущу цінність освіти сьогодні усвідомлюють не тільки “білі”, але і “сині комірці”. Творчий характер діяльності стає настійною потребою, посилюється прагнення до самостійного ухвалення рішень, суспільного визнання своїх досягнень. Очевидно, що можливість реалізації власних устремлінь залежить від рівня знань. Цьому сприяє і щоразу більший розрив у доходах фахівців різної кваліфікації, особливо в наукоємних галузях. Успішне закінчення курсів підвищення кваліфікації, як правило, забезпечує зростання зарплати у середньому на чверть.

Характерним для вищої освіти високорозвинутих країн світу в останнє десятиліття стало розширення і поглиблення внутрішньої та міждисциплінарної спеціалізації шляхом створення нових напрямів і широкого вибору факультативних дисциплін. У деяких ВНЗ студенти вивчають на вибір до 50% предметів. Зростає кількість фахівців міждисциплінарного профілю: за останні роки їх випуск збільшився вдвічі. Це природна реакція на вимоги реального життя, коли доводиться мати справу зі складними багатоплановими проблемами. Скажімо, сьогодні компанії, маючи у розпорядженні вичерпні дані про кон'юнктуру і ціни, не в змозі визначити основні тенденції розвитку ринків без інформації про потреби і попит на свою продукцію, якість життя, освіту і звички споживачів.

Проте, для того щоб адекватно оцінити результати аналізу і розробити на їх основі нову стратегію, треба мати базові знання соціології і психології, етики і філософії. Тому, наприклад, студенти економічних факультетів університетів вивчають не тільки виробництво, фінанси, трудові відносини, кадрову політику, сферу обігу, ринок організації та управління, економічний аналіз діяльності, теорію ухвалення рішень, маркетинг, а й предмети міждисциплінарного характеру. Відбувається трансформація навчальних програм. У багатьох ВНЗ пропонуються методики, коли два-три базові предмети пов'язуються із іншими дисциплінами, скажімо, вивчення менеджменту – з юриспруденцією, журналістикою, іноземними мовами. Розширюється теоретична база навчання, поглиблюються курси математики, фізики, біології для інженерно-технічних професій і наукового персоналу, фахівців із промислової екології, техніки безпеки і т. ін.

Важливою є участь психологів і соціологів у розробці нових програм і методик. Університети одержують субсидії від корпорацій на дослідження і підготовку

спеціальних програм з певної тематики, створення відповідної технічної бази. Активно ведеться пошук меж сумісності різних знань та оптимальних варіантів їх синтезу за допомогою комп'ютерної техніки. Навчання перестає розглядатися як пасивний процес, воно стає активним, цільовим, таким, що відповідає інтересам конкретних людей і корпорацій.

Промисловий і науково-технічний розвиток збільшив попит не тільки на інженерів, фізиків, хіміків, а й на фахівців із суспільних дисциплін. Ця тенденція має довготривалий характер, оскільки відображає соціалізацію суспільства. Серед суспільних дисциплін пріоритет мають психологія та соціологія. Саме ці фахівці сьогодні гостро потрібні багатьом компаніям, які зіштовхнулися із надзвичайно складними завданнями, що викликані інтенсивними змінами у структурі суспільних потреб, попиту і новими для них "людськими проблемами".

Змінні вимоги економіки привели до перегляду змісту поняття "виробнича кваліфікація", що сьогодні охоплює низку рис, котрі відносилися раніше винятково до морально-етичної сфери і не були пов'язані з ефективністю виробництва. Йдеться про почуття обов'язку, відповідальності, усвідомлення своєї ролі в діяльності підприємства, умінні самостійно ухвалювати рішення, гнучкості, здатності до ділового спілкування, перенавчання та адаптації до постійно змінних умов. Очевидно, що людина не може ефективно застосовувати свої знання і навички, якщо зміни викликають у неї психологічний дискомфорт. Недаремно при прийомі на роботу кращими вважаються кандидати, які сприймають нововведення як природний процес.

Використання сучасних методик і програм навчання в університетах націлено на вільний розвиток особистості, її активізацію у процесі виробництва. Нові системи навчання стимулюють підприємницьку активність, розвивають здібності швидко адаптуватися до інтенсивних змін, вирішувати складні задачі, бути лідером.

Поєднання масового навчання і широких наукових досліджень в університетах активно заохочується державою. Намітилася тенденція до зростання державного фінансування ВНЗівських витрат на перспективні науково-дослідницькі розробки. Наприклад, у Франції частка держави у фінансуванні досліджень становить 12%, у Великій Британії – 19%. Особливу активність у цій сфері проявляють місцеві органи влади, які прагнуть залучити в свої регіони інтелектуальні ресурси – один з важливих чинників соціально-економічного розвитку. Вони надають навчальним закладам додаткові засоби з місцевих бюджетів, беруть участь у розробці програм, що максимально враховують потреби регіональної економіки [див. дет. 1–2].

На думку експертів, ринкове регулювання у його традиційному розумінні (підвищення попиту на фахівців певних професій веде до збільшення заробітної платні, внаслідок чого збільшується притік фахівців) в умовах сучасного виробництва втрачає своє значення. Вимоги до системи освіти формуються не тільки під впливом чинника надлишку чи браку кадрів певних професій. Великого значення набуває осмислення професійних, психологічних характеристик майбутніх фахівців.

1. Москаль Ю. Класична і корпоративна освіта у XXI столітті – трансформація розвиткових засад функціонування сфери // Психологія і суспільство. – 2005. – №4. – С. 161–175.

2. Москаль Ю. Особливості фінансування вищої освіти країн світу // Психологія і суспільство. – 2003. – №1. – С. 110–118.